

לִיקוּטֵי אָבוֹת

על מסכת אבות [ז]

מלוקט כלשונו מספרי רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

פרק ראשון [ב]

אֲנִטִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכוֹ קִבֵּל מִשְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק, הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל
תְּהִיּוּ כְּעֹבְדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלֵא הוּוּ
כְּעֹבְדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס.. [משנה ג]

כתיב [הושע י] 'זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד'. כי בעת שהאדם עומד
בתפילה שנקרא 'זריעה', צריך להתפלל בכל ליבו ובכל נפשו להשי"ת, ולא
יהא בו כוונה לטובת עצמו כלל, רק צריך לסלק כל נגיעותיו. ולא יתפלל
אפילו תיבה אחת בנגיעה, שיחשוב שמחמת התפילה ייושע, רק ידע שהשם
יתברך אין צריך לתפילתו ופעולותיו כי 'אתה הוא עד שלא נברא העולם' וגו'.
ואף שבאמת שומע תפילת כל פה ומושיע, אבל בעת התפילה לא יחשוב כלל
הנאת עצמו, בלתי לשם שמים.

וזהו דאיתא בש"ס ברכות [לב]: 'המעין בתפילתו, סוף בא לידי כאב לב'.
והיינו, מי שמחשב בעת התפילה שבעבורה ייושע. רק האדם צריך לבטל
נגיעותיו כדאיתא [אבות פ"ב] 'בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים
מפני רצונך'. והיינו שאף שעל ידי ביטול רצונו יבוטל רצון אחרים, אבל מכל
מקום האדם מצד עצמו איתא שם [פ"א] 'שתהיו כעבדים המשמשים את הרב
שלא על מנת לקבל פרס'. והיינו שהאדם ישים נפשו בכפו וימסור עצמו
להשי"ת, ויעשה תפילתו תחנונים.

וזהו 'זרעו לכם לצדקה' היינו שתפלתכם תהיה בצדקה. 'קצרו לפי חסד' היינו
בעת הישועה יראה לו השי"ת שהישועה באה מחמת צמצומו ותפלתו כי יגיע
כפיים חביב מאוד על האדם כדכתיב [קהלת ג] 'באשר הוא עמל'.

[בית יעקב, פרשת תולדות, עניין ח]

לפי שנפש מישראל מרגשת שהיא חלק ה', ולכן אינה מבקשת רק התכללות בשורש, ואינה מסתכלת כלל לשום תשלום שכר כיוון שהם משורש הרצון. וזה סימן שהם 'בנים' להקב"ה. **שהעבד עובד רק על מנת לקבל פרס.** והבן עובד [לא על מנת לקבל פרס], שמגודל אהבה רוצה לקבל עליו כל מיני יראות כדי שיהיה עובד בשלימות.. ולכן הוא מקבל על עצמו ברית בלי שום תנאי.

[סוד ישרים על התורה, פרשת נצבים]

הנה עיקר כל החטאים הוא, בעת שידמה לו לאדם שיש לו איזה רכוש [=מצוות ומעשים טובים, היינו שמגיע לו שכר על זה], זה הוא בתכלית הריחוק מהשם יתברך..

כי באמת למה לא יוכל האדם להחזיק טובה לעצמו על ידי המצוות ומעשים טובים שסיגל? אכן, יען שבעולם הזה יש כוחות באדם שאינם רוצים בעבודה רק על מנת לקבל פרס, ולכן הוא אסור בעולם הזה. כי 'כדי לקבל פרס' מותר הוא באמת. אכן 'על מנת לקבל פרס' הוא, שאין האדם רשאי לומר באם לא יקבל פרס אינו מסכים. ולכן גם 'כדי לקבל פרס' אינו מהטוב בעולם הזה.

[בית יעקב על התורה, סוף פרשת ויקהל]

'ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבוץ מאוד, כאשר דבר ה' אלוקי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש' [פרשת ואתחנן].

בזה מורה לנו התורה, שבאם כוונת האדם בשמירת התורה רק למען להיטיב לו בזה העולם, לא ייפול עליו ליבו כיוון שרק לגרמיה הוא דעביד [=כיוון שלטובת עצמו הוא עושה], רק ידע האדם שגם בזה קיים מצוות השם יתברך, שחפץ להיטיב לברואיו. כמו שהשי"ת משבח את ארץ ישראל כמו שכתוב 'כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה' וגו', ומזה נדע כי גם זה כבודו.

אכן האדם צריך להתחזק לעבוד את השי"ת באהבה ויראה שלימה ולא יהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, ומכל שכן לתועלת עולם עובר. אכן על העבר, אם עבד האדם את השי"ת והתפלל רק למען טובת העולם הזה, בזה גם כן עשה רצון השם יתברך.

[מי השלוה, חלק שני, פרשת ואתחנן]

'בי נשבעתי נאום ה', יען עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך'.
 אברהם אבינו ע"ה, הוא היה עובד להשי"ת בכל ליבו ונפשו. וזה שאמר 'הן לי
 לא נתתה זרע', היינו בלא שום תשלום גמול ובלא שום השארה. ועבודת
 אברהם אבינו, הייתה שלא על מנת לקבל פרס. כי קידוש ה' שהאדם מחויב
 למסור עצמו עליה, היא רק בתוך עשרה מישראל שנקראים 'עדה' כדכתיב
 [אמור כב] 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' בכדי שיישאר מקדושתו באחרים שיראו
 איך שהוא מוסר נפשו לקדש שמו ברבים כדאיתא [סנהדרין עד:], אבל ביחיד
 מה יישאר מזו העבודה והקדושה.

אבל אברהם אבינו עבד להשי"ת בלא שום תשלום גמול רק שלא על מנת
 לקבל פרס ומסר נפשו ביחיד כי הוא היה רק אחד בעולם ורצה להקריב בנו
 יחידו ואף שלא היה נשאר לו שום הנאה.. ולא היה נשאר ממנו השארה
 לעולמי עד ומה יתרון היה לו בכל זה, והוא לא הביט על כל זה והשליך נפשו
 מנגד בשביל אהבת השם יתברך, והיה מוסר נפשו בשני עולמות שהסכים
 שלא יישאר ממנו שום השארה, והוא רק למען אהבתו להשי"ת. לכן שכו
 כפול ומכופל ונשבע השם יתברך אליו [וכו']

[בית יעקב, פרשת וירא, עניין נו]

הנה שמענו בזה בשם אחד.. שדחה דברינו כלאחר יד, דעד כאן לא אמרינן
 ספיקא דאורייתא לחומרא, אלא היכא שעל ידי שיחמיר על עצמו יתקן את
 עצמו שיצא בבירור מכלל הספק, כגון ספק איסור במצוות לא תעשה,
 כשמונע עצמו מלאכול או לעשות שום דבר מחמת הספק, מתקן עצמו, שעל
 ידי זה יצא מן הספק שבבירור לא עבר על גזירתו יתברך. או ספק חיוב ופטור
 במצוות עשה, כגון ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא ק"ש, דבמה שחוזר
 וקורא, יוצא בבירור מידי ספק חיובו ממה נפשך. אבל היכא שיש עליו חיוב
 וודאי שיהיה מחויב לעשות מעשה, שעל ידי מעשה זו יהיה בספק אם נפטר
 מחיובו, לא אמרינן, דכיוון שאין תיקונו מבורר על ידי עשיית מעשה זו ועדיין
 נשאר בספק לעולם אם נפטר מידי חיובו, בזה אינו מחויב להחמיר מספק [ע"כ]

.. [אך] באמת מצד הסברה הישרה אין לחלק בזה כלל, דוודאי החיוב על
 האדם למיעבד כל טצדקי דמצי למיעבד אפילו על צד הספק, שמא יכוון
 לקיים מצוות בוראו, וכל שכן במצוות עשה.. ואפילו במצוות עשה דרבנן.

ואם כן פשיטא, כשיש חיוב מצווה על האדם ואין בידו לקיים אלא על צד
 הספק, מחויב לקיים, הגם שיש גם כן ספק בעשייתו שמא אינו מקיים בעשייתו
 זו המצווה. כי מה לו לאדם הרוצה לקיים את מצוות השם וחרד על דברו,

אם יגיע לידי בירור באיזה צד או זמן שייודע לו שקיים המצוות, או לא ייודע לו לעולם! והמחלק בזה, הוא שכל גס! שבזה אין שום נפקותא רק לשכיר הבא לתבוע שכרו, צריך לדעת ברור אם קיים או לא קיים, שירא שכשיתבע שכרו ישיב לו אדונו לא קיימת כלל את מצוותי. אבל העובד את השם יתברך מאהבה שלא על מנת לקבל פרס כמאמרם ז"ל [אבות פ"א] 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס', אין שום נפקותא בזה. וגם הספק חביב אצלו, אולי יקיים בזה מצוות השם יתברך.

[מאמר 'עין התכלת' לרבנו הגדול בעל 'אורחות חיים' זי"ע]

וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם [שם]

"כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו, רבנו, ברכנו! אמר להם, יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו, עד כאן?! אמר להם, ולוואי! תדעו, כשאדם עובר עבירה, אומר: שמא יראני אדם!" [גמרא ברכות כח:]

כי מורא בשר ודם, אינו רק על המעשה והדיבור, מקום שכוחו וממשלתו [של בשר ודם] מגיע. ובאם יהיה מורא שמים עד מקום שמגעת גדולת כמורא בשר ודם, ומורא שמים מגעת אף על המחשבה, וגם במחשבה יזכך האדם את עצמו שלא יטה מרצון השם יתברך כמו שמשמר את עצמו ממעשה מפני מורא בשר ודם, אז תהיה יראת ה' בשלימות.

[מי השלוח, ברכות כח:]

שורש עניין הגנב, שאינו משווה כבוד קונו לכבוד הבריות, וכדאיתא בגמרא [בבא קמא עט:] [שאלו תלמידיו את רבי יוחנן בן זכאי], מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזולן [=לשלם כפל וד והי], שהגנב משלם כפל ולא הגזולן, [אמר להן, זה השווה כבוד עבד לכבוד קונו, וזה לא השווה כבוד עבד לכבוד קונו, כביכול עשה עין של מעלה כאלו אינה רואה [=גנב לא השווה עבד לקונו אלא כיבד העבד יותר מקונו, שהוא ירא מבני אדם ומעין של מעלה לא נזהר, רש"י]. וכן איתא בגמרא [ברכות כח:] שברך רבי יוחנן בן זכאי את תלמידיו 'יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם וגו', תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם'. הרי, שכל מי שאין מורא שמים עליו כמו מורא בשר ודם, כמו שרואה מפורש שאדם עומד נגדו כן יראה מפורש נגדו כבוד שמים, זה נקרא 'גנב'. [סוד ישרים על התורה, פרשת משפטים]